

*Н. В. РЕДЬКО, докторант
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 7, с. 99–101

Останнім часом концепція стійкого економічного зростання передбачає нерозривне поєднання економічної та екологічної політики. Екологічна політика все активніше реалізується в економічній стратегії розвинених країн та крупних компаній. Вона охоплює систему заходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, їх охорону та відтворення всередині країни та за її межами.

У світі розробляється та втілюється комплекс заходів, спрямованих на вирішення завдань нового етапу розвитку. Він включає прийняття природоохоронного законодавства, внесення відповідних змін в податкові системи, застосування різноманітних інструментів екологічної політики. У результаті здійснення концепції стійкого зростання відбуваються глибокі зміни у структурі національної економіки, прискорено втілюються сучасні ресурсозберігаючі технології, формуються нові галузі виробництва. Все це призводить до зниження витрат виробництва.

Уже на теперішньому етапі розвитку експорт країн, що проводять екологічну політику, має тенденцію до зростання, і це багато в чому зумовлено збільшенням частки екологічно чистих товарів і послуг. Останні дослідження свідчать про те, що аналогічна тенденція спостерігається і в переміщенні капіталів — інтерес викликають як об'єкти інвестицій такі галузі, що підпадають під найжорсткіше екологічне регулювання. Є всі причини вважати, що в майбутньому ці тенденції тільки посилюватимуться, ось чому екологічний фактор стає одним із визначальних при формуванні міжнародної конкурентоспроможності країни.

На рівні країн екологічно зорієнтована економіка забезпечує підвищення конкурентоспромож-

ності нації загалом шляхом покращення середовища, підвищення якості та збільшення тривалості життя населення. Окрема компанія може не отримати негайного результату від капіталовкладень в охорону навколишнього середовища, тоді як у масштабі країни такі переваги більш очевидні, навіть якщо вони не завжди отримують чітку грошову оцінку. Наприклад, введення норм очистки стічних вод може підвищити витрати окремих фірм, але водночас це позитивний ефект у масштабах країни через зменшення захворюваності населення від забрудненої води. У багатьох випадках екологічно зорієнтоване виробництво може підвищити і конкурентоспроможність галузей та окремих компаній.

На рівні окремих галузей промисловості вплив екологічного фактора не стільки однозначний і значною мірою залежить від типу галузі. Позитивний вплив природоохоронні заходи можуть чинити на галузі, що використовують сучасні технології. Наприклад, сталеливарна галузь, незважаючи на порівняно високі витрати, пов'язані з виконанням природоохоронних вимог, може отримати суттєвий вигравш від втілення ресурсозберігаючих технологій, а галузь автомобілебудування — від розробки моделей з меншим використанням палива.

Однак для багатьох "брудних" галузей з високими екологічними витратами (добувні, хімічна, нафтопереробна, целюлозно-паперова) отримати конкурентні переваги від дотримання природоохоронних заходів надто проблематично. Наприклад, при створенні сучасного металургійного підприємства вартість очисних споруд майже відповідає вартості виробничого обладнання. У таких виробництвах через дотримання екологічних

вимог собівартість продукції підвищується на 30–40 %. Але і в цих галузях все відчутніше відчувається тиск з боку споживачів, що вимагають підвищення екологічних характеристик виробничих процесів.

Урахування екологічного фактора може підвищити конкурентоспроможність і окремих компаній. У 80-ті і особливо 90-ті роки в умовах жорсткої конкуренції кардинально змінилось ставлення до екології бізнесу. Він поступово став розглядати екологічно зорієнтоване виробництво як сферу перспективного розвитку, а в деяких випадках як єдину альтернативу свого виживання. Є багато факторів, що впливають на цей процес. Це формування нових цінностей у суспільстві — поважне ставлення до природи і зростання попиту споживачів на екологічно чисту продукцію у розвинених країнах; необхідність дотримання державних та міжнародних екологічних норм. Економічні важелі є найефективнішим стимулом підвищення екологічних характеристик виробництва.

Однією з найважливіших причин врахування екологічного фактора бізнесом є поява нових можливостей для компаній. Бізнес розглядає включення екологічної складової у свою діяльність вже не як перепону розвитку та обов'язкові витрати, а все більше як сферу додаткових можливостей, новий засіб підвищення конкурентоспроможності. Заходи з охорони навколишнього середовища часто призводять до прямого зниження витрат виробництва через скорочення виробничих витрат, мінімізацію втрат та переробку відходів.

Досить часто екологічні проблеми відкривають перед компаніями додаткові можливості для розвитку ділової активності. Такі можливості переважно зумовлені виникненням і постійним удосконаленням нових технологій, що служать основою реалізації нової політики компанії.

Зазначимо такі основні можливості, що відкриваються на екологічному ринку:

1. Покращення існуючої продукції шляхом її адаптації до нових екологічних вимог.
2. Розробка принципово нової продукції, навіть створення з цією метою спеціалізованих компаній. Необхідність розв'язання екологічних проблем і жорстка конкуренція на ринку спричиняють розробку, виробництво та збут абсолютно нової продукції замість екологічно небезпечної. При цьому найбільші перспективи компаніям надає попереджуюча стратегія. Є випадки, коли фірми створюють нову продукцію із відходів виробництва.

3. Залучення іноземних інвестицій. Швидкий розвиток ринку екологічних товарів та послуг іноді призводить до небажання компаній втілювати нову продукцію, яка може застаріти раніше, ніж її продаж принесе прибуток. Для зниження ступеня ризику фірми намагаються залучити іноземних інвесторів, особливо з країн, де вже існує розвинений ринок екологічних товарів і послуг. Окрім розподілення ризиків, прямі іноземні інвестиції надають можливість отримати нові технології та розширити ринки збуту.

4. Можливість надання екологічних послуг у формі інформаційної, консультаційної, експертної допомоги в розв'язанні природоохоронних проблем, підготовки спеціалістів-екологів і т. ін.

Зростає диверсифікація екологічно чистої продукції. Якщо спочатку її використовували лише у сфері контролю повітряного середовища, стічних вод и утилізації відходів, то нині втілюють практично у всі сфери світового виробництва.

Екологічне законодавство може об'єктивно стимулювати:

- зниження витрат компаній;
- створення нових ринків для продукції компаній;
- покиннення ринку компаніями, що нездатні витримувати високі екологічні вимоги;
- захист екологічно зорієнтованого бізнесу від іноземної конкуренції.

У нашій країні питанням екологічної політики не надається достатньо уваги. Фактично відсутня сучасна екологічна політика, яка б враховувала реалії сьогодення, спиралась на передовий міжнародний досвід та розглядала екологічний фактор як один із пріоритетів економічного розвитку. Прийнята стратегія стійкого розвитку носить декларативний характер, оскільки не підкріплена відповідними законодавчими та фінансовими важелями. Однак основна проблема полягає в тому, що більшість українських компаній і дотепер не змінили свого ставлення до екології як до затратного механізму. Вони ще не розуміють тих конкурентних переваг, які можуть бути отримані у прямуванні шляхом нового та перспективного розвитку світової економіки.

У нашій країні склалось уявлення, що врахування екологічного фактора призводить до додаткових фінансових витрат, що можуть лише знизити конкурентоспроможність держави та компаній. Зазначимо, що навіть у розвинених країнах, де вже втілюється екологічна політика, з цього приводу

існують досить протирічні думки. Однак урахування екологічної складової в економічній діяльності може бути вигідним як у масштабах окремих країн, так і конкретних фірм. Це підтверджує велика кількість різних досліджень (наприклад, М. Портера), а також практична діяльність великих компаній. Життя свідчить, що природоохоронні заходи здатні навіть підвищити конкурентоспроможність країн, галузей та окремих фірм.

Україна повинна використовувати міжнародний досвід підвищення конкурентоспроможності для розробки нової економічної стратегії, яка

враховує екологічний фактор та можливості використання конкурентних переваг на ринку екологічно чистої продукції.

Література

1. Дементьева А. Г. Конкурентоспособность международных компаний. — М: Библиотека финансового менеджера, 2001. — 30 с.
2. Портер М. Е. Международная конкуренция. — М: Междунар. отношения, 1993.